

SPACER 6: Nowa Huta

2012-06-04

W 1949 r. ówczesne komunistyczne władze podjęły decyzję o powstaniu kombinatu metalurgicznego i nowego miasta na żyznych terenach podkrakowskich wsi Pleszowa i Mogiły. Nowa Huta miała być wizytówką Polski w świecie: jej czytelny plan urbanistyczny i architekturę w stylu socrealistycznym oparto na wzorcach rodzimej architektury renesansowej i barokowej, ale także na amerykańskiej koncepcji tzw. „jednostki sąsiedzkiej”. Nowohuckie szlaki rozpięte są między historią najdawniejszą i współczesną, połaciami chronionej przyrody (Łąki Nowohuckie przy samym Placu Centralnym) i potężnym przemysłem, elementami tragicznymi i – z dzisiejszej perspektywy – komicznymi.

Nowa Huta powstała na terenie ponad 30 istniejących tu wcześniej miejscowości: ich kulturowe dziedzictwo w dużej mierze się zachowało, z dworami, wiejską zabudową, obiektami sakralnymi i nekropoliami. Wśród nich są m.in. XVII-wieczny zbór kalwiński w Łuczanowicach, a także dwór Branickich (XVII w.) z renesansowym lamusem (proj. S. Gucciego) i XIX-wieczny dworek Badenich w Branicach – dziś oddział krakowskiego Muzeum Archeologicznego, dokumentujący ogromne bogactwo lokalnych wykopalisk. Wracając z Branic do centrum Nowej Huty warto obejrzeć prehistoryczny, tajemniczy kopiec Wandy (VII lub VIII w.), z którego rozciąga się niesamowita panorama na kombinat. Niedaleko znajduje się też najcenniejszy zabytek Nowej Huty – XIII-wieczne opactwo cystersów.

Najciekawszą i najpełniejszą realizacją socrealistycznej architektury w Nowej Hucie jest centrum administracyjne kombinatu – zwane także „Pałacem Dożów”. Natomiast Plac Centralny jest swoistą historią architektury ostatnich 50 lat. Tu właśnie, i w bezpośredniej okolicy, oglądamy przykłady socrealistycznego budownictwa, jak choćby budynek dawnego kina „Światowid” – dziś siedziba Muzeum PRL-u. W reprezentacyjnej alei Róż postawiono w 1973 r. i rozebrano w 1989 r. wielki pomnik Lenina. Kościół Najświętszego Serca Pana Jezusa upamiętnia dramatyczne wydarzenia z kwietnia 1960 r. – starcia mieszkańców Nowej Huty z oddziałami milicji w obronie krzyża. Nowohuckie kościoły wpisane są w życie Karola Wojtyły, który od 1958 r. (gdy został biskupem) wykazywał szczególną troskę o tutejszych mieszkańców. Dwie dekady później tutejsze świątynie odegrały ważną rolę w powstaniu i działalności NSZZ „Solidarność” i demonstracjach przeciwko reżimowi w latach 80. ubiegłego wieku; tu udzielano też pomocy represjonowanym.

Oprócz pozostałości austriackich fortów, o których piszemy w innym miejscu, warto też – wracając do Krakowa – wstąpić do znajdującego się na terenie dawnego lotniska w Czyżynach Muzeum Lotnictwa Polskiego, które w 2010 roku uzyskało nową siedzibę, przyciągającą uwagę swoją oryginalną bryłą. Tu znajduje się unikatowa kolekcja zabytkowych samolotów i silników.

Więcej na: www.nhpedia.pl